

Pretoriana

HERDENKINGSUITGAWE

COMMEMORATIVE ISSUE

1948 — 1978

VAN DIE GENOOTSKAP OUD-PRETORIA
OF THE OLD PRETORIA SOCIETY

Prys 25c Price

REPUBLIEK VAN SUID-AFRIKA

BURO VIR HERALDIK

NAMENS DIE RAAD EN DIE BURO
VIR HERALDIK word hierby krag-
tens subartikel 2(d) van artikel drie
en paragraaf (a) van artikel
veertien van die Heraldiekwet, 1962
(Wet Nr. 18 van 1962), gesertifiseer
dat 'n wapen
geregistreer is vir die

Genootskap Oud-Pretoria

soos aan die heraldiese regterkant
hiervan geïllustreer en hieronder
beskrywe as die volle en uitsluitende
eiendom van genoemde liggaam.

Wapen: Gevierendeel: 1ste, in rooi,
in liggende eland op 'n los grond
van natuurlike kleur; 2de, in sil-
wer, in man op 'n perd van swart
wat deur 'n dubbel gekanteelde
rooi poort gallop; 3de, in groen,
in Kaapse huis met gewel van
natuurlike kleur; 4de, in rooi,
twee skuinsgekruipte vere en
daarbo die V.O.C.-monogram,
alles silwer.

Wapenspreuk:

PRAESENS IN PRAETERITO

J. G. L. ...

INHOUDSOPGAWE / INDEX

Redaksioneel / Editorial	2
Boodskap van die Burgemeester van Pretoria	5
John Robert Lys - Angela P. Makin	6
Die Erasmus-Kasteel mag nie verdwyn nie - Ben Cronje	28
The Post Office in Pretoria - Merwyn Emms	34
Britse Krygsgevangenes te Pretoria (1899-1900) Militêre Hospitale - Jan Ploeger	46
Gebeurtenisse in en om Wonings van Weleer - Johanna van Broek- huizen	52
Mev. en Dr. van Broekhuizen en Pretoria - H. F. van Broekhuizen	59
The Attack on Rooihuiskraal, 12th February 1881 - D. G. van der Byl	62
Die Inwyding van die Delegoabaai Spoorweglyn - N. A. Coetzee	66
Herinnering van Theunis Christiaan du Plessis	71
Eervolle nagedagtenis aan F. W. Beezhold	75
Schoemansville - G. R. Mulder	76
Herinnering van Jan Heystek, Landdroos Pietersburg	80
Correspondence - M. Emms	84
- E. de V. Stegmann	85
Pretoria en Volkspede - Cecile de Ridder	86
Eervolle Nagedagtenis aan Mevrouw C. H. Ruwers	89
Verslag van die Skooltuinekompetisie 1977	92
Vereniging Willem Punt. Aankoop van Mea Vota ZASM-herhuis	93
History Tour of Middelburg	101
Jaarverslag Genootskap Oud-Pretoria 1977-78 - Voorsitter C.J.P. Jooste	102
Erelede, Lewenslede en Gewone Lede van die Genootskap Oud- Pretoria	107

REDAKSIONEEL / EDITORIAL

DIE GENOOTSKAP OUD-PRETORIA 1948 – 1978

Die Genootskap Oud-Pretoria is op 22 Maart 1948 gestig. Twee-en-twintig Pretorianers onder die aanstigting van Dr. W.H.J. Punt het byeengekom om sake in verband met die bewaring van die bakens van die verlede van Pretoria te bespreek. Hulle het tot die besluit gekom dat die tyd ryp was om 'n liggaam in die lewe te roep met die kragtige leuse

“ONS BESKERM DIE VERLEDE IN DIE HEDE”

Daar word hulde gebring aan hierdie stigterslede van die Genootskap Oud-Pretoria. Hulle name verskyn elders in hierdie uitgawe wat die dertigjarige bestaan van die Genootskap herdenk. Ook word hulde gebring aan al die ampsdraers wat die stigters se werk voortgesit het en die Genootskap uitgebou het tot 'n sterk historiese vereniging in die hoofstad van die Republiek van Suid-Afrika. Ook hulle name verskyn in hierdie dertigjarige gedenkuitgawe.

PRETORIANA

Volume I No. I of Pretoriana appeared in September 1951. The Editorial Board consisted of Miss J.H. Davies, Dr. F.J. du T. Spies, Dr. J. Ploeger and Mr. J.C. Vlok. We bring honour to this first editorial board. Appreciation and sincere thanks also to the Editors of all the subsequent 72 issues of Pretoriana, making a total of 73 issues over a period of 27 years. The names of the consecutive editors are also published in this Commemorative Issue of Pretoriana, as well as an Index of all the articles that appeared over the 27 years.

NEWSLETTER / NUUSBRIEF

The Newsletter of the Old Pretoria Society under the kind editorship of Mr. Tom Andrews and of which Nos. 1 – 15 appeared to date, is a welcome publication, keeping the members well informed of current activities of the Society. The Index of this Newsletter appears in this issue.

Die Genootskap Oud-Pretoria en Pretoriana word opgedra aan die toekomstige geslagte.
The Old Pretoria Society and Pretoriana are hereby handed over to the future generations.

(N.A. Coetzee)
Redakteur/Editor

Ampsdraers van die Genootskap Oud-Pretoria Office Bearers of the Old Pretoria Society (1948 – 1978)

Stigterslede - Foundation Members (22.3.1948)

P.J.H. Basson
H.P.H. Behrens
Coenraad Beyers
F.C.L. Bosman
A.P. Kruger
A.P. Brugman
W. Cooper
W. Cooper
Cobie Court
P.J. du Toit
S.P. Engelbrecht
V. FitzSimons
Albert Kuit
Estelle C. Lane
J.M. Mouton
A.N. Pelzer
J. Ploeger
W.H.J. Punt
P.E. Punt
P. Smal
A.G. Ueckermann
Melt van Niekerk
S.L. van Wyk

Voorsitter - Chairman

W.H.J. Punt 1948 – 1959
G.W. Eybers 1960 – 1964
T.S. van Rooyen 1965
N.A. Coetzee 1966 – 1968
N.L.P. van der Walt 1969 – 1972
W.S. Robertson 1973-74

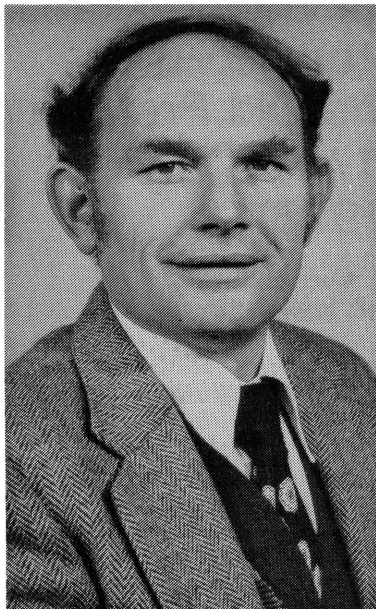
P.C. Coetzee 1975
C.J.P. Jooste 1976 – 78

Visie-Voorsitter - Vice-Chairman

A.N. Pelser 1948 – 53
V. FitzSimons 1954
H.A. de Loor 1955 – 56
G.W. Eybers 1957 – 59
J.H. Davies 1960
Norman Eaton 1961 – 62
T.S. van Rooyen 1963 – 64
N.A. Coetzee 1966 – 74
P.C. Coetzee 1965
C.J.P. Jooste 1975 – 76
N.A. Coetzee 1977 – 78

Sekretaris - Secretary

H.P. Behrens 1948 – 49
F.J. du T. Spies 1950 – 59
J.N.H. van Aardt 1960
J.D. Bodel 1961
A.M. Davey 1962 – 63
J.H. Minie 1964
D.G. van der Byl 1965 – 67
P.O. Kraamwinkel 1968 – 72
M.H. Buys 1973
A.P. Smit 1974
E.H. Fouché 1975
A. Jansen 1976 – 78

Mnr. Anton Jansen
Huidige Sekretaris-Tesourier
van Genootskap Oud-Pretoria
1976—78

Tesourier - Treasurer

J. Ploeger 1948 – 51
P.J. Jooste 1952
G. Rissik 1953 – 67
W.H. Kruger 1968 – 70
J. Bodel 1971 – 73
S. Welz 1974 – 75
A. Jansen 1976 – 78

Redakteur - Editor

J.H. Davies 1951
T.S. van Rooyen 1952 – 56
H.M. Rex 1957 – 60
A.M. Davey 1961

H.M. Rex 1962 – 66
F.J. du T. Spies 1967 – 72
J.D. Bodel 1973 – 74
H.M. Rex 1975 – 76
N.A. Coetzee 1977 – 78

ARGIVARIS - ARCHIVIST

J. Ploeger 1948 – 51
J.H. Davies 1952 – 53
H. de V. du Toit 1954
J. Preller 1955 – 57
A.M. Davey 1958 – 61
N.A. Coetzee 1962 – 64
M.C. van Zyl 1965 – 66
P.C. Coetzee 1967 – 68
J.H. Snyman 1969 – 72
J.F.C. Swart 1973 – 75
H.M. Rex 1976
A.G. Oberholster 1977 – 78

Dr. H. M. Rex
Redakteur van Pretoriana vir 11
jaar (1957—60, 1962—66, 1975—
76).

Boodskap van die Burgemeester van Pretoria

Dit is vir my baie aangenaam om by geleentheid van sy dertigjarige bestaan 'n woord van hartlike gelukwense aan die Genootskap Oud-Pretoria oor te dra.

Gedurende hierdie dertig jaar het die Genootskap 'n heel besondere bydrae tot die kultuurerfenisse en -lewe van ons stad en sy inwoners gemaak.

Deur middel van sy mondstuk, "Pretoriana", het daar vir baie jare gereelde rubrieke verskyn wat waardevolle inligting ten opsigte van geskiedkundige gebeurtenisse, persoonlikhede, plekke en allerlei ander interessante wetenswaardighede aangaande Pretoria, bevat het.

Verder het die Genootskap steeds 'n wakende oog gehou oor geboue en plekke van historiese betekenis.

Gereelde toere, vergesel van gidse wat lede van die Genootskap is, het baie van die belangrike geskiedkundige plekke en gebeurtenisse weer in 'n mens se geestesoog laat herleef.

Pretoria is 'n stad wat 'n heel besondere rol in die geskiedenis van Suid-Afrika gespeel het, en nog speel. Ek weet dat die Genootskap Oud-Pretoria steeds sal streef om daardie rol in herinnering te hou en op die stewige fondamente van die verlede 'n mooi toekoms te bou.

Graag wens ek die Genootskap alles wat mooi is toe vir die jare wat voorlê.

RLD W.F. BOSHOFF
BURGEMEESTER VAN PRETORIA

JOHN ROBERT LYS

17/1/1829 – 14/8/1880

The “Pioneer of Pretoria” – A man of whom
it could be said “He loved much”!

(By Angela P. Makin)

John Robert Lys was born in the Channel Islands on the 17/1/1829. He was the second son of John Stephenson Lys, the Anglican Rector of St. Anne, Alderney. He was descended from a Huguenot family, who left France after the revocation of the Edict of Nantes and went to Britain in 1685, a branch from Hampshire settling later in the Channel Islands.

John Robert Lys was taught privately and then at Christ’s Hospital, London. The influence of his teachers, his cultured and religious parents and an open-air life helped to produce an educated, public-spirited and God-loving man who, not only knew the Bible, Shakespeare and the Classics intimately, but loved what he knew. So that his love of reading and the Classics prompted him to found the first library in Pretoria with a gift of books and the use of a room in his house on Church Square.

His natural love of God and his deeply religious up-bringing caused him to hold the first Anglican Church services in his house until a more formal abode for the English Church in Pretoria was obtained. (I believe that there is a plague to this effect on St. Albans English Church in Pretoria.) What I do know is that there was inscribed underneath his photograph in the Library of Pretoria these simple, yet impressive lines

“He was a generous and public-spirited man, working for the advancement of the Transvaal and living in the hope of a United South Africa.”

John Robert Lys’ passionate love of nature, geology and sport, especially horses, inspired him to start the first thoroughbred stud farm in the Transvaal importing his stock with a friend a Mr. Erasmus. Moshesh sent ponies regularly to him from Basutoland, receiving presents in exchange and there were always 2 to 4 hacks and 6 carriage horses in the stables on Church Square.

Of his many loves, the sea held pride of position. John Robert Lys’ son, Godfray was to describe his father and Uncle, John Robert’s younger brother Lieut. Vincent Lys – (killed at Hlobane in the Zulu War) – thus. “My father was a sailor. He never lost his love of the sea and his sea roll. When he and my Uncle Vin used to walk across the Square, they used to roll the bump as if on the deck of a ship. I just loved watching them as a little boy.”